

Vlaamse Hogescholenraad

Duaal leren / Werkplekleren

Position Paper

V L H O R A

MISSIE

VLHORA – Vlaamse Hogescholenraad staat voor alle Vlaamse hogescholen die door professioneel hoger onderwijs, beoefening van de kunsten, praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek en lerende communities van de praxis, toekomst maken: toekomst van studenten, werkveld en samenleving. Om telkens weer het beste uit iedereen te halen, samen naar topkwaliteit te streven en de samenleving duurzaam op te bouwen.

VLHORA versterkt de maatschappelijke reputatie van Vlaamse hogescholen door hun impact op de politieke besluitvorming te versterken, hun stem in de publieke opinie kracht bij te zetten en de ontwikkeling van lerende communities te faciliteren.

Hierbij telkens gedreven door volgende waarden: optimisme, ambitie, bondgenootschap, openheid, loyaliteit en vertrouwen.

VISIE

VLHORA positioneert op een krachtige en duidelijke manier de unieke maatschappelijke meerwaarde van de Vlaamse hogescholen zowel in Vlaanderen als in de wereld, en wil internationaal (h)erkend worden als *Universities of Applied Sciences and Arts. Engaged & Connected*.

VLHORA werkt proactief beleidsproposities uit en formuleert standpunten om het professioneel hoger onderwijs, de beoefening van de kunsten en de verbinding van dit onderwijs met zowel praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek als met de maatschappelijke dienstverlening, meer ruimte te geven om zich te ontwikkelen.

Als officiële gesprekspartner van de Vlaamse hogescholen met de overheid faciliteert VLHORA resultaatgericht overleg en dialoog, zowel onderling als met andere beleidsbeïnvloeders en stakeholders.

VLHORA wordt in de media (h)erkend als woordvoerder van alle Vlaamse hogescholen samen.

VLHORA bouwt lerende netwerken uit, stimuleert onderlinge samenwerking en faciliteert uitwisseling van kennis, ervaringen en beste praktijken tussen de hogescholen.

INLEIDING

Duaal leren uitbouwen als een groeitraject en met meerwaarde voor de student.

De afgelopen jaren investeerde de Vlaamse regering sterk in het uitwerken van duaal leren in het secundair onderwijs. Het Vlaams regeerakkoord 2019-2024 stelt ook hoge verwachtingen voor duaal leren aan het hoger onderwijs.

Deze verbinding tussen de opleiding en het werkveld lijkt namelijk dé oplossing om aan diverse doelstellingen tegemoet te komen. Het is echter niet zo dat de praktijk en de ervaringen die men met duaal leren heeft opgebouwd in het secundair onderwijs eenzijdig kunnen worden toegepast in het hoger onderwijs. Hier gaat het immers over een verregaande co-creatie tussen leerveld en arbeidsmarkt en dit tot op het niveau van het traject van een individuele student waarbij de decretale en reglementaire kaders sterk verschillend zijn (en horen te zijn).

Duaal leren als een vorm van werkplekleren is slechts één van de verschillende methodes waarover de hogescholen beschikken om studenten dichterbij de werkplek te brengen. De Vlaamse hogescholen geven de voorkeur aan een continuïmbenadering. Duaal leren is een onderdeel van het continuüm van werkplekleren en is de meest doorgedreven vorm. Hoe dan ook moet het een traject zijn dat steeds in functie staat van kerndoelen van de opleiding in kwestie.

Het is niet aangewezen om duaal leren momenteel als norm te hanteren en decretaal te verankeren zoals in het secundair onderwijs. De hogescholen willen aan de verwachte doelstellingen tegemoet komen door duaal leren als één van de mogelijkheden te leren kennen en te benutten waar passend binnen hun huidige decretale autonomie. De hogescholen zien wel een groeitraject in meer werkplekleren door de verdere uitbouw van de graduaatsopleidingen, de ontwikkeling van een leven-lang-leren en het uitwerken van duale trajecten waar dit passend is.

In dit groeitraject ligt de focus op drie elementen: de verdere uitbouw van de graduaatsopleidingen, de ontwikkeling van een leven-lang-leren aan hogescholen en het opstarten van proeftuinen voor duale trajecten.

Joris Hindryckx
voorzitter

Eric Vermeylen
secretaris-generaal

VISIE

Groeien naar werkpleklerin in brede zin

Werkpleklerin als continuüm

Werkpleklerin is een containerbegrip voor verschillende soorten van leeractiviteiten die gericht zijn op het verwerven van algemene of beroepsgerichte competenties. De arbeidssituatie fungeert hierbij als leeromgeving. In dit continuüm heersen verschillende dimensies waarbij het soort van leeromgeving de basis is. Aan de ene kant een realistische of gesimuleerde omgeving, aan de andere kant een reële of authentieke omgeving. Daarnaast zijn er nog vijf andere dimensies om de vormen van werkpleklerin op het continuüm te positioneren:

1. van beperkt tot omvangrijk werkpleklerin: het gaat hier om het effectieve aandeel van werkpleklerin in het curriculum;
2. van weinig engagement tot verregaande co-creatie tussen hogeschool en werkveld;
3. van het toepassen van het geleerde op school tot nieuwe competenties op de werkvloer;
4. van een beperkte integratie tot een sterke integratie van werkpleklerin in het curriculum: hier gaat het om het afstemmen van het werkpleklerin met de andere leeromgevingen in het curriculum;
5. van een beperkte doelgroep tot een heel ruime doelgroep: voor wie is het toegankelijk?

Op basis van dit continuüm wordt duaal leren beschouwd als de meest intensieve vorm van werkpleklerin. In een duaal opleidingstraject maakt leren in een reële arbeidssituatie een groot deel uit van een opleidingstraject, waarbij er een doorgedreven samenwerking is tussen opleiding en werkplek. Het betreft co-creatie bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van het opleidingstraject, waarbij de hogeschool eindverantwoordelijke blijft van het volledige proces. Er is dus een sterke integratie van dat werkpleklerin in het opleidingstraject. Zo'n traject kan aangeboden worden aan reguliere studenten, werkstudenten en/of aan studenten met andere statuten.

(1) Castermans, I. & Wijnants, L. (2019). Visie op werkpleklerin UCLL. Kennisplatform Odin.
<https://odin.vlaanderen.be/onderzoek-en-beleid/werkpleklerin-en-duaal-leren-hoger-onderwijs>

“We breiden het duaal leren verder uit naar het hoger en volwassenonderwijs. We creëren hiertoe het beleidskader en de regelgeving rekening houdend met de eigenheid van deze onderwijsvormen.” Vlaams regeerakkoord 2019-2024

De Vlaamse hogescholen stellen een afbakening van duaal leren voor aan de hand van enkele criteria:

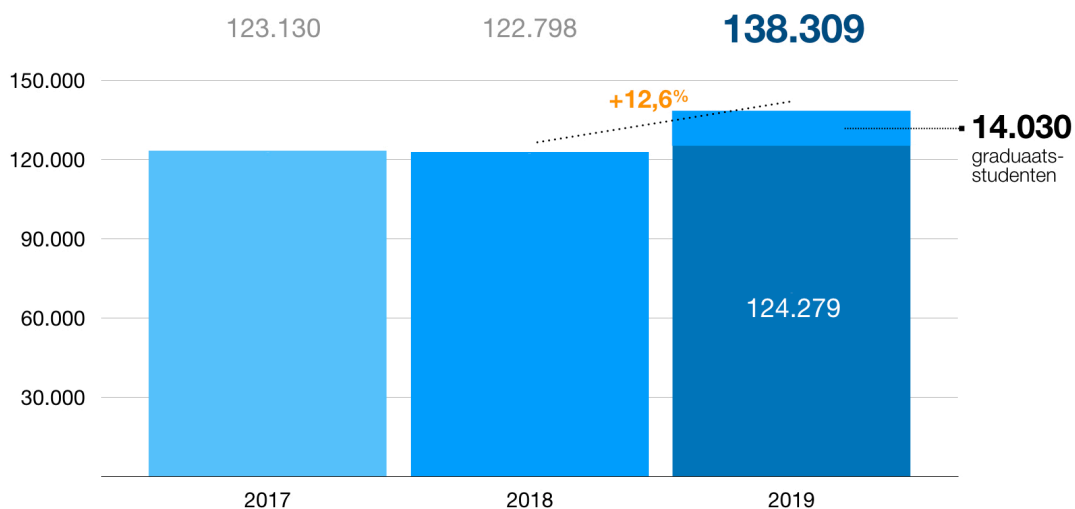
- een duidelijk minimum aandeel van leren op de werkplek;
- een traject in co-creatie met werkveld ontwikkelen, uitvoeren en evalueren;
- een component op de werkplek en een component in de hogeschool, waarbij de onderneming en de hogeronderwijsinstelling in partnerschap, samen bepalen welke competenties waar aan bod komen, dit kan per hogeschool, per opleiding en student verschillend zijn;
- het aandeel op de werkplek wordt geleidelijk opgebouwd vanaf de eerste opleidingsfase;
- het is een competentiegericht traject (het betreft zowel kennis, vaardigheden als attitudes);
- het is gericht op het ontwikkelen van leerresultaten (het is meer dan enkel in de praktijk brengen zoals bij een stage).

Het spreekt voor zich dat de kwaliteit van het onderwijs blijft primeren op het aandeel van het werkpleklernen in de opleiding. Het is nodig om - rekening houdend met de opleiding, sector en doelgroep - na te gaan hoe het studierendement optimaal kan worden nagestreefd. Een meer gedifferentieerde aanpak waarbij de onderwijsnoden getoetst worden aan een bepaald percentage van werkpleklernen kan een antwoord bieden op de prangende vraag naar maatwerk.

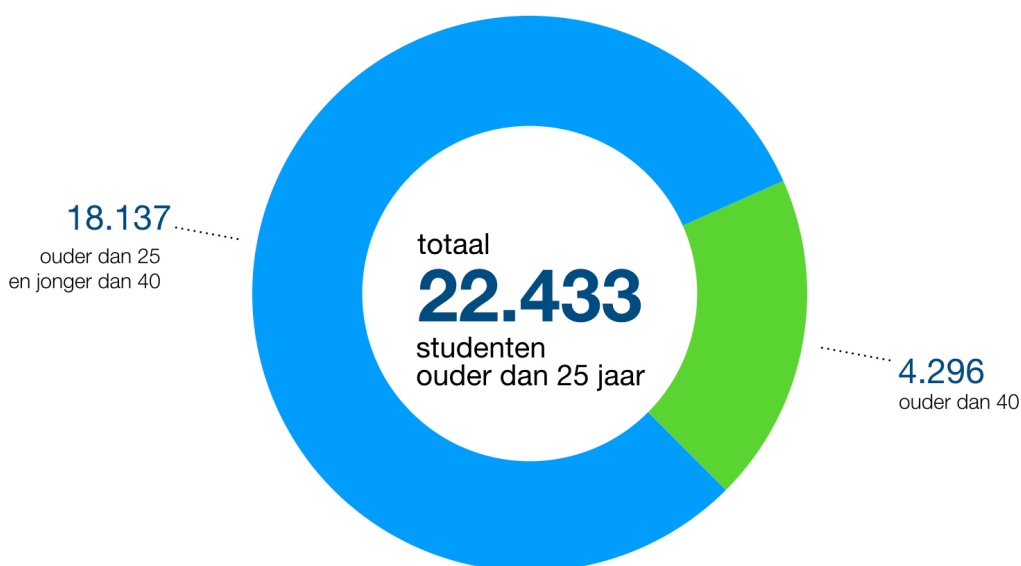
VISIE

Groeien naar werkplekleren
in brede zin

Graduaatsopleidingen bestaan voor één derde uit werkplekleren

Sinds het academiejaar 2018-2019 hebben de Vlaamse hogescholen met de graduaatsopleidingen een groter aanbod voor studenten die op zoek zijn naar meer praktijkervaring in de opleidingen.

Deelname volwassenen steeds belangrijker

De markante aanwezigheid van studenten boven de 25 jaar (16% van het totaal aantal studenten) illustreert hoe belangrijk het aanbod is in functie van een 'leven-lang-leren'. De hogescholen willen in de toekomst hierin een rol van betekenis spelen met een aangepast beleid om zo bij te dragen tot de realisatie van een echte cultuur van een 'leven-lang-leren' in Vlaanderen.

VISIE

Groeien naar werkplekleren
in brede zin

Doelstellingen

Er zijn vier doelstellingen die aan werkplekleren, inclusief duaal leren, worden toegeschreven die elk op zich staan:

Doelstelling 1: de transfer naar de werkplek verhogen

De Vlaamse hogescholen staan hoe dan ook garant voor de opleiding van waardevol talent voor morgen. Bovendien staan zij steeds in nauwe verbinding met het werkveld waarin de studenten uiteindelijk terecht zullen komen. Uitwisseling, samenwerking en netwerkvorming met dit werkveld zijn essentiële onderdelen van het praktijkgericht hoger onderwijs dat de hogescholen kenmerkt.

Om een vlotte doorstroom naar de arbeidsmarkt te garanderen, is transfer van het geleerde naar de werkplek cruciaal. Hiervoor gebruiken de hogescholen momenteel al heel wat verschillende werkvormen waarbij studenten in aanraking komen met 'echte' werkcontexten. Duaal leren is daar slechts één van. De Vlaamse Hogescholenraad is er van overtuigd dat werkplekleren, of authentiek onderwijzen, bijdraagt tot een effectief leerproces met blijvende impact.

Doelstelling 2: de verbondenheid met het werkveld verhogen

De hogescholen staan van nature in verbinding met het werkveld. Vandaag wordt deze connectie versterkt door de uitbouw van de graduaatsopleidingen. Deze kortdurende opleidingen spelen nog meer dan de andere opleidingen aan de hogescholen in op de vraag van de arbeidsmarkt naar praktijkgerichte profielen, die zowel hooggeschoold als snel inzetbaar zijn. Deze opleidingen zijn decretaal verplicht om één derde van het curriculum in te vullen door verschillende vormen van werkplekleren. De organisatie hiervan vereist dus vanzelfsprekend een nauwe samenwerking met het werkveld. Ook sommige bacheloropleidingen zijn decretaal verplicht om werkplekleren te voorzien.

Het werkplekleren in de graduaatsopleidingen is ruim geformuleerd en past binnen het brede kader van praktijkgericht onderwijs aan de hogescholen. Dit biedt de hogescholen de maximale vrijheid om met verschillende werkvormen de brug naar het werkveld te slaan. De Vlaamse hogescholen krijgen zo ook de mogelijkheid om te experimenteren met diverse werkvormen en dit met oog voor de aard en de leerdoelen van de opleiding, de eigenheid van de sector en de kenmerken van het leerpúblik. Als deze definiëring van werkplekleren wordt doorgetrokken naar de professionele bacheloropleidingen, zullen verschillende opleidingen nu reeds aan dit quotum van één derde voldoen.

Er ontbreekt echter een inhoudelijke relevantie indien het één derde werkplekleren van de graduaatsopleidingen als norm voor duaal leren zou worden aanzien. Hierdoor zouden beide termen worden uitgehold. Dan valt ook de dimensie van het continuüm 'werkplekleren' weg en zijn de onderwijsvormen en de communicatie ervan niet meer transparant én niet meer in lijn met internationale trends. Het moge helder zijn dat hogescholen een diverse waaier aan vormen van werkplekleren genegen zijn, en dat zij die verder willen uitbouwen. Hogescholen beschouwen duaal leren evenwel als een bijzondere vorm van werkplekleren in het hoger onderwijs. Deze vorm vereist een scherpstelling van de doelen, kader en doelgroep.

VISIE

Groeien naar werkplekleren
in brede zin

Doelstelling 3: meer zij-instromers naar het hoger onderwijs aantrekken

Aansluitend bij internationale tendensen en het toenemend belang van een leven-lang-leren, willen de hogescholen zich toeleggen op een nieuwe doelgroep. De toegang voor zij-instromers wordt daarom zo goed mogelijk gefaciliteerd. De focus ligt hier op een specifiek profiel, namelijk de werkende met een basisdiploma en praktijkervaring die zich wil heroriënteren.

Deze steeds groter wordende groep van zij-instromers bezorgt de hogescholen nieuwe uitdagingen. Ook voor hen moet er worden nagedacht hoe het leren realistisch kan worden gecombineerd met werken, en dit op verschillende vlakken. Om een antwoord te vinden op de vragen die gepaard gaan met deze nieuwe 'studentengroep', zullen de hogescholen ook verschillende werkvormen moeten exploreren. Duaal leren kan hier zeker onderdeel van uitmaken, maar uiteraard ook andere werkvormen zoals blended learning, afstandsleren, ...

Verder moeten ook diverse modaliteiten worden onderzocht om te kunnen inspelen op noden van de 'student-werknemer' en de werkgever, zoals microdegrees en microcredentials. Dit kan gaan van aangepaste opleidingsprogramma's met het oog op herscholing tot het aanbieden van een beperkt aantal vakken om specifieke, aanvullende competenties te verwerven. Potentiële drempels, zoals een verlies in inkomen ten gevolge van heroriëntering, moeten zoveel mogelijk worden ingeperkt. Dit kan door een leerrekening of een andere vorm van leervergoeding te voorzien.

Doelstelling 4: ook studenten die hun motivatie halen uit een werkcontext naar het hoger onderwijs aantrekken

De hogescholen beschouwen duaal leren als leerweg voor studenten die hun leermotivatie vooral uit de werkcontext halen en de voorkeur geven aan leren door middel van praktijkervaring. Via deze toepassing van duaal leren ambiëren hogescholen een betere doorstroom van een specifieke groep van studenten naar het hoger onderwijs.

Duaal leren vormt dan een afzonderlijk traject binnen de bestaande opleidingen. Alle studenten kunnen zich nog steeds inschrijven tot de opleiding in kwestie maar de toegang tot het duale traject kan worden beperkt, rekening houdend met het aantal werkplekken en de haalbaarheid. Om een goede afstemming tussen de werkplek en de student te garanderen in functie van het leertraject, kan de hogeschool op basis van enkele criteria selecteren zoals motivatie, maturiteit, zelfsturing, ...

Het is evenwel zo dat hogescholen de tijd en de vrijheid dienen te krijgen om ook hier het juiste traject uit te werken. De Vlaamse hogescholen willen hiervoor proeftuinen organiseren. Evaluatieonderzoek naar het effect op de doorstroom in en naar het hoger onderwijs, de studie-efficiëntie en het student-succes is daarbij tevens noodzakelijk. Zo kunnen kosten en baten worden afgewogen tegenover de gerealiseerde impact. Voor de organisatie van deze proeftuinen moeten extra financiële middelen worden voorzien.

Een authentieke werkplek met reële risico's

Uit voorgaande blijkt duidelijk dat de term 'werkplekleren' kan beschouwd worden als een verzamelnaam voor diverse werkvormen die allemaal de brug slaan tussen het onderwijs aan de hogescholen en de arbeidsmarkt. Duaal leren is daar één van. Voor de Vlaamse Hogescholenraad is het duidelijk dat duale trajecten niet per definitie beter zijn dan opleidingstrajecten met andere onderwijsconcepten of werkvormen.

Het maatwerk dat vereist is tot op het niveau van het traject van een individuele student maakt dat duaal leren een dure werkvorm is. Voornamelijk bij de opstart is er een grote investeringskost per traject. Er is bijgevolg extra financiering noodzakelijk om kwaliteitsvolle duale trajecten te kunnen opzetten. Het spreekt voor zich dat polarisering tussen duale en niet-duale trajecten ten gevolge van de financiering te allen tijde moet worden vermeden.

De Vlaamse Hogescholenraad wil ook wijzen op enkele risico's indien duaal leren als norm in de markt wordt gezet. Zo is het mogelijk dat bepaalde opleidingen geen duaal leren kunnen organiseren omwille van te strenge criteria. Hoe dan ook zou dit de kwaliteit van het onderwijs sterk bedreigen. Het is ook zo dat bepaalde studiedomeinen zich beter lenen voor doorgedreven vormen van werkplekleren dan andere. Dit vraagt dus om ruimte voor een gedifferentieerde aanpak.

Verder mag duaal leren de student ook niet afschrikken om een studie in het hoger onderwijs aan te vatten. Zeker in het begin kiezen de meeste studenten om te groeien en te ontwikkelen op de campus van de hogeschool. Doorgedreven werkplekleren, zoals duaal leren, is overigens niet voor alle studenten praktisch haalbaar.

Door duaal leren naar voren te schuiven als norm binnen werkplekleren wordt er voorbij gegaan aan de vraag welke werkvorm het meest aangewezen is in bepaalde situaties, sectoren, opleidingen en persoonlijke situaties. De vraag is of maatwerk dan nog mogelijk blijft.

Daarnaast is het van cruciaal belang dat ook op de werkplek de focus op het leren wordt gelegd. Dat vereist een heel nieuwe manier van begeleiding, opvolging en ondersteuning vanuit de hogescholen. Dit behoeft dan weer een grondige professionalisering van de docenten en van de mentoren op de werkplek. Ook dat heeft een grote financiële impact.

"Duaal leren is een onderdeel van het continuüm van werkplekleren en is de meest doorgedreven vorm. Hoe dan ook moet het een traject zijn dat steeds in functie staat van kerndoelen van de opleiding in kwestie".

Veerle Hendrickx,
voorzitter werkgroep onderwijsbeleid
Vlaamse Hogescholenraad

DUAAL LEREN

Een authentieke werkplek
met reële risico's

Voor de Vlaamse Hogescholenraad is het daarom niet wenselijk duaal leren decretaal te normeren. Het blijft een didactische keuze die tot de autonomie van de hogeschool behoort. Desalniettemin kunnen de hogescholen toch garanderen dat wordt voldaan aan de doelstellingen die gekoppeld worden aan werkpleklernen en duaal leren in het bijzonder. Hiervoor heeft de Vlaamse Hogescholenraad een pragmatisch groeitraject uitgewerkt waarin alle elementen zitten om bovengenoemde doelstellingen te kunnen behalen.

Daarnaast onderstrepen de Vlaamse hogescholen dat het professionaliseren van docenten en van mentoren in het werkveld cruciaal is om intense vormen van werkpleklernen, inclusief duaal leren, in het hoger onderwijs kwaliteitsvol te kunnen uitbouwen. Dit vereist én inspanningen én middelen. In functie daarvan willen de hogescholen de handen in elkaar slaan om een opleiding Vlaanderen-breed te organiseren voor mentoren. Zo kunnen ze een antwoord bieden op de vraag naar professionalisme in het werkveld. Hoewel het enthousiasme groot is bij de hogescholen, kan dit niet zonder Vlaamse middelen en ondersteuning.

De transitie tot een open, flexibele en mobiele talentenmarkt vereist de omslag naar levenslang leren, naar een echte leercultuur met scholing, omscholing en bijscholing gedurende de hele loopbaan. We richten ons op landen als Denemarken, Finland en Zweden. Vlaams regeerakkoord 2019-2024

Samen werken aan kwaliteitsvol werkplekleren

Praktijkgericht onderwijs zit in de genen van de Vlaamse hogescholen. Door middel van samenwerking en uitwisseling met het werkveld leiden ze studenten op tot professionele beroepsbeoefenaars die klaar zijn voor de arbeidsmarkt.

Daarbij verzekeren de hogescholen dat de kwaliteit van hun onderwijsaanbod een continu aandachtspunt is. Binnen het nieuwe kwaliteitszorgkader verantwoorden hogescholen hoe zij de kwaliteit van hun onderwijs garanderen en bewaken. Naar analogie met de bestaande werktrajecten dienen toekomstige duale trajecten ook niet aan een bijkomende kwaliteitstoets te worden onderworpen. Dit druist in tegen het vertrouwen in de hoger onderwijsinstellingen waarop het kwaliteitszorgstelsel gestoeld is. Erkenning en registratie van minimale criteria vormen dan ook enkel een meerwaarde in het kader van mogelijke financiering.

De hogescholen willen een groeitraject opzetten waarbij werkplekleren, inclusief het duaal leren diepgaander wordt verkend en waar mogelijk wordt toegepast. Bij het groeitraject zijn 3 focuspunten te onderscheiden:

Focuspunt 1: de verdere uitbouw van de graduaatsopleidingen

De verbondenheid met de praktijk wordt versterkt door het organiseren van graduaatsopleidingen. Het brede kader van werkplekleren geeft de hogescholen de mogelijkheid om diverse werkvormen van authentiek onderwijs te onderzoeken en nieuwe partnerschappen met het werkveld op te zetten. Er is tijd nodig om de verschillende opties te verkennen en te bestendigen. Er zouden dan ook veel kansen onbenut blijven indien dit kader nu reeds wordt ingeperkt.

Focuspunt 2: de verder ontwikkeling van 'leven-lang-leren'

Aansluitend bij internationale tendensen en het toenemend belang van een leven-lang-leren willen de hogescholen zich toeleggen op een nieuwe doelgroep van zij-instromers. Dit biedt nieuwe opportuniteiten in de samenwerking met het werkveld waardoor de hogescholen en het werkveld kansen krijgen om naar co-creatie te evolueren. Hiervoor is ook verder onderzoek over de nodige randvoorwaarden vereist.

Focuspunt 3: het opstarten van concrete proeftuinen voor duale trajecten

Duale leertrajecten zullen door de hogescholen verder worden geëxploreerd als een werkvorm om de afstand met de eigenlijke werkvloer te verkleinen aan de hand van proeftuinen. Dit voor studenten die de voorkeur geven aan praktijkervaring en die hun leermotivatie vooral halen uit de werkcontext. Op die manier zullen studenten die voordien geen mogelijkheden zagen in het voortgezet onderwijs, hun studie kunnen volgen aan de hogescholen. Evaluatieonderzoek naar het effect op de doorstroom naar het hoger onderwijs, de studie-efficiëntie en studentsucces is noodzakelijk.

TOT SLOT

Een blijvende ruimte voor diverse vormen van werkplekleren in het hoger onderwijs

Tot slot betekent werkplekleren in de eerste plaats een sterke samenwerking tussen hogeschool, arbeidsveld en student. De hogescholen blijven daarom sterk inzetten op netwerkvorming en streven daarbij zoveel mogelijk naar co-creatie. Tijdens deze oefening zal er steeds oog zijn voor de eigenheid van de opleiding, de sector en het doelpubliek.

Het belang van het normeren van één enkele werkvorm is volgens de Vlaamse Hogescholenraad ondergeschikt aan het borgen van bestaande samenwerkingen zoals stagebedrijven, projectonderwijs, ... Het zoeken naar nieuwe verbindingen met het werkveld moet daarnaast prioritair blijven. Denk maar aan het maken van afspraken omtrent het gebruik van nieuwe apparatuur en technologieën op de werkvloer, aan een onderlinge samenwerking tussen verschillende werkplekken waardoor studenten kunnen afwisselen en dus meer ervaringen kunnen opdoen of aan het opzetten van nieuwe samenwerkingen voor hele of gedeeltelijke opleidingsprogramma's.

“De Vlaamse Hogescholenraad wil alvast mee haar schouders zetten onder elk groeitraject in meer werkplekleren, waarmee de hogescholen samen met het werkveld, het niveau van de opleidingen en de kansen van ons talent van morgen op een hoger niveau kunnen brengen.”

Eric Vermeylen,
secretaris-generaal - Vlaamse Hogescholenraad

Vlaamse Hogescholenraad
Ravensteingalerij 27/3,
B-1000 Brussel

T +32 2 211 41 95

E info@vlhora.be

W www.vlhora.be

Veerle Hendrickx, voorzitter werkgroep onderwijsbeleid
Annelies Claes, beleidsadviseur onderwijs

Eindredactie: Gert Fransen
Verantwoordelijke uitgever: Eric Vermeylen

Wettelijk depot: D/2020/12.783/2